

Eräs Kaarlo Sarkian runouden perusominaisuus

Kun Kaarlo Sarkian esikoiskokoelma »Kahlittu» (1929) ilmestyi, siihen sisältyi useita Baudelaire-suomennoksia. Tämä ei ollut keikarointia vaan eräässä mielessä henkistä sukulaisuutta. Baudelairea pidetään yleisesti rappion ja turmeluksen runoilijana, vakiintuneiden moraali- ja säädyllisyyskäsitteiden maahantallaajana — eikä tätä käsitystä voi väittää perusteettomaksi eikä vääräksi. Sarkiassa ei mitään vastaavaa, ellei kuolemanikävä, erakkuudentunto ja tehostunut esteettisyys ole aineellisuuden ja sosiaalisuuden kaudella rappiota. Kumpikin edustaa kansansa runoudessa huomattavaa huippua ja suunnannäyttäjää. Se on liian laaja aihe tässä käsiteltäväksi. Viittaatan vain yhteen yhteiseen perusominaisuuteen, heidän runoutensa aistimusvoimaisuuteen tai oikeastaan synesteettisyyteen, aistimisyhteisyyteen. Kun me tavalliset kuolevaiset omaksumme ympäristömme etupäässä ns. »ylempien aistien», silmän ja korvan, välityksellä, ja useasti vielä niistäkin toinen on ehdottomasti hallitsevana — olemme ns. visuaalisia tai auditiivisia tyyppisiä — ja muut aistit ovat ainakin esteettisessä mielessä surkastuneita tai aivan mekaanisesti toimivia, niin Baudelairelle ja Sarkialle on ominaista ympäristön havaitseminen kaikin aistein,

tuoksuja ja makuja unohtamatta, vieläpä niin että aistimukset tunkeutuivat toistensa alueille, jotka »normaali-ihmisten» tajunnassa ja kielenkäytössä ovat toisistaan jyrkästi erillänsä.

Synesteettisen uskontunnustuksensa Baudelaire on esittänyt kuuluisassa sonetissaan »Correspondances», jonka siivekkäiden anapestien rinnalle voin asettaa vain puujalka-suomennoksen.

Correspondances

La Nature est un temple où de vivants piliers
Laissent parfois sortir de confuses paroles;
L'homme y passe à travers des forts de symboles
Qui l'observent avec des regards familiers.

Comme de longs échos qui de loin se confondent
Dans une ténébreuse et profonde unité
Vaste comme la nuit et comme la clarté
Les parfums, les couleurs et les sons se répètent.

Il est des parfums frais comme des chairs d'enfants,
Doux comme les hautbois, verts comme les prairies,
— Et d'autres, corrompus, riches et triomphants,

Ayant l'expansion des choses infinies,
Comme l'ambre, le musc, le benjoin et l'encens,
Qui chantent les transports de l'esprit et des sens.

Vastaavaisuuksia

Luonto on temppele, jossa elävät pylväät päästelevät joskus hämääriä sanoja; ihminen kulkee siellä vertauskuvien metsässä, jotka seuraavat häntä tuttavallisin katsein. — Niinkuin kaukaa tulevat pitkät kaiut sulautuvat salaperäiseksi ja syväksi yhteydeksi, avaraksi kuin yö ja kuin kirkkaus, niin tuoksut, värit ja äänet vastaavat toinen toistansa. — On tuoksuja, raikkaita kuin lapsen, suloisia kuin oboen äänet, vihreitä kuin niityt ja toisia pilaantuneita, täyteläisiä ja voitokkaita, jotka ilmaisevat äärettömyyksiä, kuten amra, myski, bentsoe ja suitsutus, jotka laulavat hengen ja aistimien hurmioita (siirtymiä).

Tämän synesteettisen teorian sovellutusta Baudelairen runous on niin suurena määrin, että esimerkkejä valitessa tulisi runsauden pula — riittäkööt ne, jotka sisältyvät edellä olevaan ohjelmasonettiin. Erikaisen tunnusomaista hänen runoudelleen on tuoksujen, varsinkin eksoottisten, runsaus. Lieneekö tähän vaikuttanut se, että ranskan kielen synesteettinen verbi *sentir* tavallisimmin merkitsee »tuoksua», edelleen »tuntea, maistua, kuulla

nähdä, havaita». Suomen kielen synesteettisin verbi, ainakin teoriassa, lienee *aistia* = ottaa aisteilla vastaan, mutta käytännössä se tarkoittaa yksinomaan silmillä ja korvilla havaitsemista ja tuntuu oppitekoiselta, »paperiselta» ja runouteen soveltumattomalta.

»Vastaavaisuuksia» soveltuisi myös Sarkian runouden ohjelmaksi. Otan havainnollisiksi näytteiksi kaksi lyhyttä runoa, koska »Virittäjän» sivuja on säästettävä. En väitä niitä hänen parhaikseen, mutta ne edustavat joka tapauksessa hänen runoutensa keskeisimpiä aiheita, kuolemaa ja rakkautta. Edellinen on Sarkian esikoiskokoelmasta »Kahlittu» runo »Syvän äänettömyyden syliin», jälkimmäinen hänen tunnetuimmasta kokoelmastaan »Unen kaivo» »Lähteneelle». Säkeiden viereen merkityt viittaukset lienevät ilman muuta selviä, kosketus- ja liikunta-aistimuksesta käytetään yhteisviittausta »tunto», Baudelairin monitulkintaiseen ja suggestiiviseen *l'expansion des choses infinies* viittaa lyhennys aav. (= aavistus, ajattomuus, äärettömyys jne.).

Syvän äänettömyyden syliin jo halaan pois. Jos tänään kutsuni sois, ilo, murhe ei ihmisten kyliin mua kahlita vois.	näkö kuulu tunto tunto kuulo aav. tunto
Siniluolissa ikuisuuden humu loppumaton olis sammuvan aallokon. Kokis sielu kahleettomuuden pyhän hurmion.	näkö aav. kuulo aav. näkö tunto tunto koko olemusta järkyttävä aav.
Kovin janoan laskea pääni kiven viileyteen, maan tuoksuun ja harmajan sammaleen, mua kutsuu väkevä ääni levon autuuteen.	maku tunto tunto haju näkö tunto kuulo aav.

Tämän runon intensiivisyys on tietenkin osalta taiturimaisen poljennon, loppusoinnutuksen ja osuvan äänteellisen hahmotuksen ansiota, mutta ratkaisevinta ehkä sittenkin on ollut, että kuolemanikävä on koettu kaikkiin aisteihin vetoavana synesteettisenä hurmiona ja samoja teitä tarttuu lukijaan-kuulijaan.

»Lähteneelle» on siinäkin suhteessa Sarkian rakkausrunoutta edustava, ettei se ole osoitettu odotetulle eikä läsnäolevalle vaan juuri poistuneelle, jonka muisto koetaan koko olemuksen valtaavana järkytyksenä.

Minun silmiini lainasit valon,
kauttasi näin valon muun.
Kun lähdet,
kajo auringon, kuun
sammuu ja tähdet,
synkeys saartaa talon.

Läpi multani uit, kevätluoksu,
maan tomun kukkivaks teit.
Nyt kevät
ei koita, sen veit,
yöt pitenevät,
lohduton on ajan juoksu.

Läpi tuhkani soit, tulihuilu,
kaikkeus soi kerallas.
Mitä kuulen
sinun poistuttuas?
Humusta tuulen
soi yön äänetön kuilu.

Runo on voimakkailla antiteeseillä rakennettu: kunkin säkeistön kolme ensimmäistä säettä kuvaa läsnäolon onnea, kolme viimeistä yksinäisyyden tyhjyyttä. Rakastettu on *valo*, *kevätluoksu*, *tulihuilu*, runon minän nöyryys saa vertauskuvikseen sanat *multa*, *tomu*, *tuhka*, joihin ihmistä merkitsevinä on Raamatun kielestä lähtien latautunut tyylillinen ylevyysvaraus. Elämys valtaa runon minän koko olemuksen ja on ilmaistu eri aisteihin vetoavin keinoin: visuaalisiin (silmiini lainasit valon), motorisiin (läpi multani uit), olfaktiivisiin (kevätluoksu), haptis-auditivisiin (tulihuilu). Edellä mainitut rakastetun vertauskuvat saavat tehostuksensa paitsi siitä, että ne ovat ensimmäisen säkeen lopussa, siis ennen ensimmäistä säetaukoa, myös siitä että ne muodostavat loppusointuparin kunkin säkeistön viimeisen sanan kanssa, sillä viimeisessä säkeessä huipentuu mystillinen *l'expansion des choses infinies*: synkeys saartaa talon, lohduton on ajan juoksu, soi yön äänetön kuilu.

Jos synesteettisiä piirteitä vilahtaisi Sarkian parissa runossa, voitaisiin ehkä puhua Baudelairelta saaduista vaikutteista vanhaan pahaan tapaan. Mutta synestetismiä voidaan osoittaa Sarkian koko tuotannossa varhaisimmista runoista viimeisiin asti. Sarkia ei toista ulkoa opittua läksyä vaan toteuttaa oman psyykensä erästä peruslakia. Tämä ehkä osaksi selittää suomalaisen mestarin vireän mielenkiinnon modernin ranskalaisen lyriikan esi-isää ja taikuria kohtaan huolimatta tärkeistä eroavaisuuksista monissa muissa suhteissa.

AARNE ANTILA